

Coimisiún na Scrúduithe Stáit

Scrúdú na hArdteistiméireachta, 2005

L Aidín- Ardleibhéal

(400 marc)

Dé Céadaoin, 22 Meitheamh – Tráthnóna 2.00 go dtí 5.00

1. Freagair Roinn A nó Roinn B sa cheist seo:-

[75]

A. Cuir Laidin ar:-

Nuair a chuaigh siad ar ais go dtí a mbeairic, bhí na sclábhaithe chomh tuirseach sin gur ar éigin a bhí siúl acu. Bhí siad tar éis a bheith ag obair ar feadh an lae sna páirceanna chun go n-éireodh a máistir saibhir. Agus iad spíonta leis an obair agus an tuirse, d'fhiafraigh siad cathain a d'fheicidís a mná agus a bpáistí riamh arís. Ach i dteach an mháistir bhí neart bia. Anseo arís bhí ar na sclábhaithe go leor dualgas a chomhlíonadh. Ach ní raibh na sclábhaithe seo ocrasach ná fuar. Rinne an máistir agus a chairde saibhre gáire agus d'ól siad neart fíona. Cheap siad go raibh siad sábháilte.

beairic: ergastula (iolra neodrach). éirím (rud éigin): fio, fieri. spíonta: confectus.
dualgas: officium. comhlíonaim: fungor (+ Ochslaíoch). ocrasach: esuriens.
sábháilte: tutus.

NÓ

B. Léigh an sliocht seo a leanas agus freagair, i nGaeilge, na ceisteanna **go léir** a leanann é:-

(*Creachann Diníosas Syracusae*)

Dionysius cum templum Proserpinae Locris diripuisset, navigabat Syracusae; isque cum secundissimo vento cursum teneret, ridens, "videtisne," inquit, "amici, quam bona a dis immortalibus navigatio sacrilegis detur?" Cum ad Peloponnesum classem adpulisset et in templum venisset Iovis Olympii, aureum ei detraxit amiculum grandi pondere, quo Iovem ornaverat e manubiis Carthaginensium tyrannus Gelo; atque in eo templo etiam cavillatus est aestate grave esse aureum amiculum, hieme frigidum, eique laneum pallium iniecit, cum id esse ad omne anni tempus aptum diceret. Idemque Aesculapii Epidauri barbam auream demi iussit: neque enim convenire barbatum esse filium, cum in omnibus templis pater inberbis esset. Etiam mensas argenteas de omnibus delubris iussit auferri, in quibus cum more veteris Graeciae inscriptum esset "Bonorum Deorum"; uti se eorum bonitate velle dicebat.

sacrilegus: robálaí teampaill. amiculum: clóca. manubiae: creach.
cavillor: déanam magadh. barba: féasóg. convenire: a bheith oiriúnach.
inberbis: gan fhéasóg. delubrum: scrín.

- (i) Cad a rinne Diníosas nuair a bhí sé in Locris? (4)
- (ii) Cár sheol sé ina dhiaidh sin? Cén sórt turas farraige a bhí aige? (8)
- (iii) Cén ráiteas a thug sé uaidh ar an mbealach? (5)
- (iv) Cá raibh an teampall a d'ionsaigh sé ina dhiaidh sin? Cé dó a raibh an teampall tiomnaithe? (8)
- (v) Scríobh trí fhocal Laidine a chuireann síos ar an gclóca a luaitear i líne 4 den sliocht. (5)
- (vi) As cén áit a fuair Gelo an clóca? (5)
- (vii) Cén greann a rinne Diníosas faoin gclóca? Cad a bhí i gceist le clóca olla a chur in áit an chlóca seo (*laneum pallium*, líne 7)? (9)
- (viii) Cad a d'ordaigh Diníosas a dhéanamh don dealbh de Aesculapius ag Epidaurus? (5)
- (ix) Cén chúis a thug sé leis an ordú seo? (5)
- (x) Cad a d'ordaigh Diníosas a bhaint amach as gach teampall? (5)
- (xi) Cad a bhí áirithe faoi na táblaí seo? Cad a dúirt Diníosas gur mhaith leis a dhéanamh? (10)
- (xii) Cad is dóigh leat faoin tuiscint ar an ngreann atá ag Diníosas? Tabhair cúis le do fhreagra. (6)

2. Cuir Gaeilge ar **thrí cinn ar bith** de na sleachta **A, B, C, D**. (Tá na sleachta uile sa cheist seo ar chómharc):- [130]

A.

(Tugann Iúpatar comhairle le chéile agus labhraíonn sé ar son an cogadh a chur siar)

panditur interea domus omnipotentis Olympi
conciliumque vocat divum pater atque hominum rex
sideream in sedem, terras unde arduus omnes
castraque Dardanidum aspectat populosque Latinos.
considunt tectis bipatientibus, incipit ipse:
“caelicolae magni, quianam sententia vobis
versa retro tantumque animis certatis iniquis?
abnueram bello Italiam concurrere Teucris.
quae contra vetitum discordia? Quis metus aut hos
aut hos arma sequi ferrumque laccessere suasit?
adveniet iustum pugnae (ne arcessite) tempus.

Veirgil

pando: osclaím. bipatens: dé-bhealach isteach. quianam: cén fáth.
certo: cuirim in aghaidh, téim in iomaíocht le. abnuo: diúltaím, ní cheadaím.
laccesso: spreagaim chun, corraím. arcesso: meallaim, lorgáim.

B.

(Fágann Cleomenes a longa ag na foghlaithe mara buacha)

Prima Haluntinorum navis capitur, cui praeerat Haluntinus homo nobilis Phylarchus, quem ab illis praedonibus Locrenses postea publice redemerunt. Deinde Apolloniensis navis capitur et eius praefectus Anthropinus occiditur.

Haec dum aguntur, Cleomenes ad Helori litus pervenerat; iam sese in terram e navi eiecerat quadrirememque fluctuantem in salu reliquerat. Reliqui praefecti navium, cum in terram imperator exisset, cum ipsi neque repugnare neque mari effugere ullo modo possent, adpulsis ad Helorum navibus Cleomenem persecuti sunt. Tum praedonum dux, repente praeter spem, non sua virtute sed istius avaritia nequitiaque, victor, classem pulcherrimam populi Romani in litus eiectam, cum primum invesperasceret, inflammari incendiique iussit.

Cicearó

praedo: foghláí mara. redimo: fuasclaím (duine). Helorus: abhainn agus baile.
salum: farrage. nequitia: olcas. invesperascere: titeann an tráthnóna.

C.

(Níl Oivid sásta; ní féidir leis an chúis atá lena thinneas fisiciúil agus intinne a aimsiú)

nec caelum nec aquae faciunt nec terra nec aurae;
et mihi perpetuus corpora langor habet.
seu vitiant artus aegrae contagia mentis,
sive mei causa est in regione mali,
ut tetigi Pontum, vexant insomnia, vixque
ossa tegit macies, nec iuvat ora cibus;
quique per autumnum percussis frigore primo
est color in foliis, quae nova laesit hiems,
is mea membra tenet, nec viribus adlevor ullis,
et numquam queruli causa doloris abest.
nec melius valeo quam corpore mente, sed aegra est
utraque pars aeque, binaque damna fero.

Oivid

facio: oiriúnaím. aura: leoithne ghaoithe. vitio: déanaim damáiste (do). artus: géag.
insomnia: codladh briste. tegeo: clúdaím. macies: tanaíocht. laedo: déanaim damáiste (do).
is = ‘an dath céanna sin’. adlevo: cuidím. querulus: gearánach. aeque: go cothrom.
bina: dúbailte.

D.

(Agus iad imithe chun scaoil ag ruathar an mharcshlua Rómhánaigh, cuirtear an ruaig ar na Saimnígh)

M. Valerius a dextro, P. Decius ab laevo cornu, ambo consulares, ad equites in cornibus positos evehuntur, adhortatique eos, ut partem decoris secum capesserent, in transversa latera hostium incurrunt. Cum is novus additus terror ex parte utraque aciem circumvasisset, et ad terrorem hostium legiones Romanae redintegrato clamore intulissent impetum, tum fuga ab Samnitibus coepta est. Iam strage hominum armorumque insignium campi repleti sunt; ac primo pavidos Samnites castra sua acceperunt, deinde ne ea quidem retinebantur; captis direptisque ante noctem iniectus ignis. Dictator ex senatus consulto triumphavit, cuius triumpho longe maximam speciem captiva arma praeberunt.

Livias

evehor: marcaím. decor: onóir. capesso: gabhaim. transversus: i leith an chliatháin.
redintegrato: athnuaim. strages: ár. insignis: suntasach. consultum: forógra. species: radharc.
prabeo: soláthraim.

3. Freagair Roinn A nó Roinn B sa cheist seo:-

[90]

A.

(i) Cuir Gaeilge ar:-

(60)

Mentio deinde ab senioribus facta est segnius homines bona quam mala sentire; transitu in Italiam Hannibalis quantum terroris pavorisque esset meminisse; quas deinde clades, quos luctus incidisse. Visa castra hostium e muris urbis; quae vota singulorum universorumque fuisse. Quotiens in conciliis voces manus ad caelum porrigentium auditas en unquam ille dies futurus esset quo vacuum hostibus Italiam bona pace florentem visuri essent. Dedit id deos tandem sexto decimo demum anno, nec esse qui dis grates agendas censeat; adeo ne advenientem quidem gratiam homines benigne accipere, nedum ut praeteritae satis memores sint. Conclamatum deinde ex omni parte curiae est uti referret P. Aelius praetor; decretumque ut quinque dies circa omnia pulvinaria supplicaretur victimaeque maiores immolarentur centum viginti.

Livias

(ii) Freagair trí cinn ar bith de na ceisteanna seo a leanas. (Tá deich marc ar gach ceist):-
(30)

- (a) Scríobh nóta gearr ar shaol agus ar scríbhinní Livias.
- (b) Déan cur síos go hachomair ar an gcruinniú a bhí ag Sophonisba agus Masinissa i gCaibideal 12 de Leabhar XXX de *Ab Urbe Condita*. Cad í do thuairim faoin dá phearsa sin?
- (c) Scríobh cuntas gearr ar an bpáirt atá ag Scipio i Leabhar XXX de *Ab Urbe Condita*.
- (d) Rianaigh go hachomair na príomhargóintí a chuir Hannabal chun cinn ag an gcomhdháil síochána roimh Chath Zama.
- (e) Rianaigh téarmaí síochána Chath Zama. Cén difríocht tuairime a bhí idir Hannabal agus Giso maidir leis na téarmaí sin?

B.

(i) Cuir Gaeilge ar:-

(60)

tum Danai gemitu atque ereptae virginis ira
undique collecti invadunt, acerrimus Ajax,
et gemini Atridae, Dolopumque exercitus omnis:
adversi rupto ceu quondam turbine venti
confligunt, Zephyrusque, Notusque, et laetus Eois
Eurus equis: stridunt silvae, saevitque tridenti
spumeus atque imo Nereus ciet aequora fundo.
illi etiam, si quos obscura nocte per umbram
fudimus insidiis, totaque agitavimus urbe,
apparent; primi clipeos mentitaque tela
agnoscunt, atque ora sono discordia signant.
ilicet obruimur numero: primusque Coroebus
Penelei dextra divae armipotentis ad aram
procumbit; cadit et Rhipeus, iustimissus unus
qui fuit in Teucris et servantissimus aequi.

Veirgil

(ii) Freagair **trí cinn ar bith** de na ceisteanna seo a leanas. (Tá deich marc ar gach ceist):-
(30)

- (a) Déan cur síos go hachomair ar na himeachtaí a tharla díreach roimh an sliocht thuas.
- (b) Pléigh go hachomair an tuairim gur sraith bheoga luaineach de radharcanna drámata é *Aeinéid II*.
- (c) Scríobh nóta ar **thrí cinn** díobh seo a leanas:-
Menelaus; Priam; Minerva; Achilles; Atridae.
- (d) Scríbh nóta gearr ar shaol Veirgil. Gan an sliocht thuas a chur san áireamh, roghnaigh an sliocht is fearr leat as *Aeinéid II* agus mínigh cén fáth a dtainíonn sé leat.
- (e) Agus é bunaithe ar an staidéar a rinne tú ar *Aeinéid II*, dean cur síos gearr ar charachtar Aeinéas.

4. (i) Freagair (a) nó (b):-

[30]

- (a) Mínigh modh *pateret* agus tuiséal *praesidio* agus *portas* sa sliocht seo a leanas:-

Et Masinissa praesidio circa portas opportunaque moenium dimisso ne cui fugae pateret exitus, ad regiam occupandam citato vadit equo.

- (b) Mínigh modh *duci* agus tuiséal *arce* agus *dolo* sna línte seo a leanas:- (10)

primusque Thymoetes
duci intra muros hortatur et arce locari,
sive dolo, seu iam Troiae sic fata ferebant.

(ii) Scríobh síos príomhranna **thrí cinn ar bith** de na briathra seo a leanas:- (10)

gaudeo, proficiscor, volo, suadeo, gero.

(iii) Ainmnigh meadaracht na líne seo a leanas agus marcáil na cainníochtaí:- (10)

manant in agros aut mare Caspium.

5. Freagair **trí cinn** de na ceisteanna seo a leanas. Ní mór **ceist amháin** ar a laghad a roghnú as Roinn A agus **ceist amháin** as Roinn B. Is féidir an **tríú ceist** a roghnú as Roinn A **nó** as Roinn B. (Tá cúig mharc is fiche ag dul do gach ceist díobh):- [75]

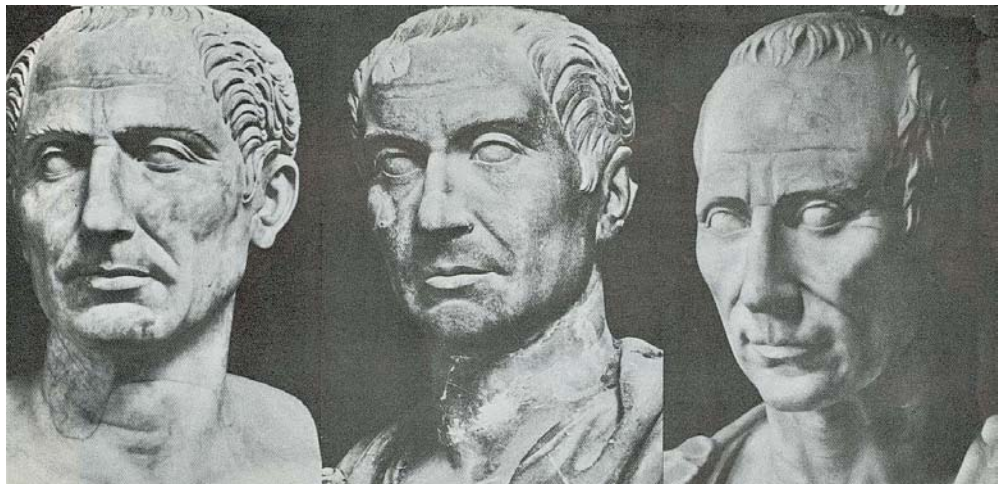
A.

- (i) Tar éis Cath Actium, bhí cumhacht mhór ag Águstas. Déan cur síos **agus** measúnú gearr ar conas a d'úsáid sé an chumhacht sin.
- (ii) Scríobh nótaí gearra ar **dhá cheann** díobh seo a leanas:-
Sejanus; an státseirbhís faoi Claudius; Poppaea agus Nearó; Titus in Iarúsailéim.
- (iii) Sa bhliain A.D. 105 d'ionsaigh na Dáiciaigh críocha Rómhánacha taobh ó dheas den Danóib. Ba é Tráian an t-impire Rómhánach ag an am. Conas a láimhseáil sé an t-ionsaí? Déan cur síos gearr ar pholasaí Tráian maidir le teorainneacha impireacht na Róimhe.

B.

- (i) Scríobh nóta ar shaol Óivid **nó** Catullus. Pléigh go hachomair an tuairim gur meascán d'ábhair dháiríre agus d'ábhair nach bhfuil chomh dáiríre sin iad scríbhinní an údair a roghnaigh tú.
- (ii) Scríobh nóta ar ghnéithe ailtireachta **dhá cheann** díobh seo a leanas:-
Pont du Gard; Colún Tráian; Colosseum; Ara Pacis.
- (iii) Tar éis breathnú ar na Fótagraif **A, B,** agus **C,** freagair **dhá cheann** de na ceisteanna seo a leanas:-
- (a) Scríobh go hachomair ar ghnéithe den dealbhóireacht portráide Rómhánach atá le feiceáil i bhFotagraf **A.** Déan tagairt, i do fhreagra, don fhótagraf sin.
- (b) Ainmnigh an cineál áirse atá i bhFótagraf **B.** Scríobh nóta gearr ar áirsí den chineál sin. Luaigh, i do fhreagra, na príomhghnéithe ailtireachta a bhaineann leo **agus** a dtábhacht do mhuintir na Róimhe.
- (c) Léiríonn an múrmhaisiú i bhFótagraf **C** radharc cuain. Ainmnigh **dhá** théama eile a bhaineann le pictiúir bhalla Rómhánacha. Déan cur síos ar shampla sonrath de **cheann amháin** de na téamaí sin.

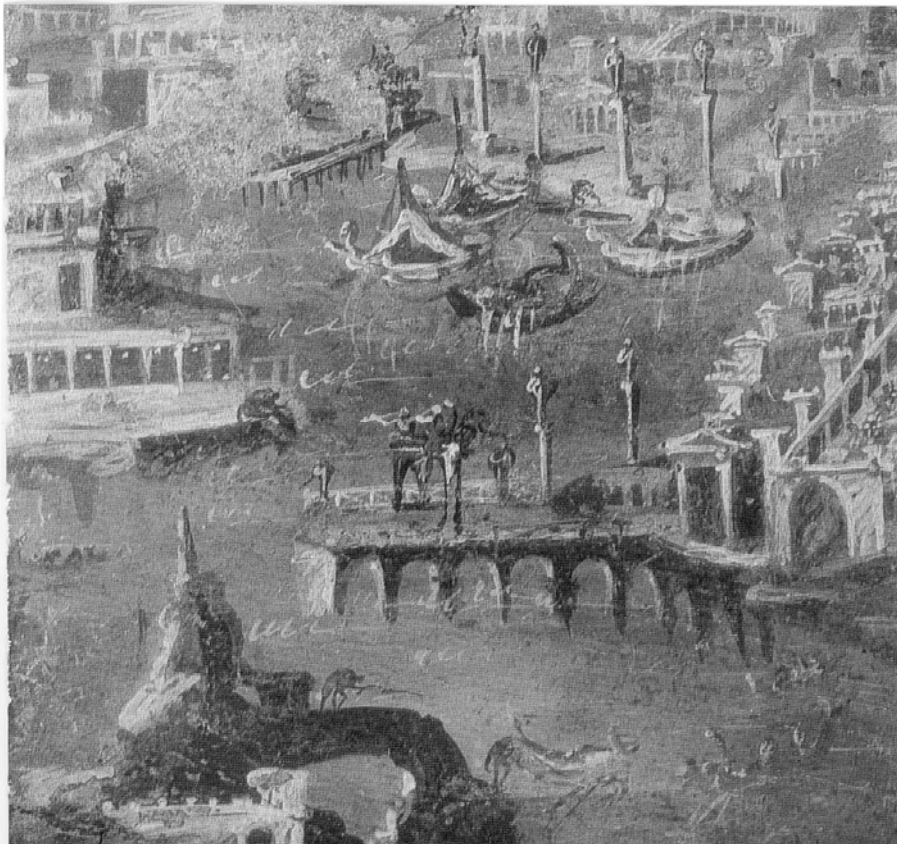
A

B

C

Baineadh grianfrac A ón mbailliúchán i Múseam Vatacaíne.
Baineadh grianfrac B as *History of Rome*, Robinson. (Methuen)
Baineadh grianfrac C as *Roman Art and Architecture*, Wheeler. (Thames and Hudson)

LEATHANACH
BÁN